

לבנות מתוך הכאוס | סוגיות טכניות בעבודה עם ילדים

מיכל זלינגר | פסיכואנליטיקאית מנחה לילדים ומבוגרים

"בימים קשים אלה בהם ההיסטוריה חוזרת על עצמה והרשע, ההרס, הרצחנות, הטיפשות והשיגעון שולטים שוב בכיפה, קשה לו מאד לאדם לשמור על הטוב, היפה, האתי, האוהב והשפוי. כיצד ניתן לחזקם נוכח המתקפות הבלתי פוסקות של המציאות החיצונית והפנימית, הספוגות לא רק בחיים ובמיניות כי אם גם בהרבה הרס והנאת הקלקל" (דורבן, 2004).

שאלת התוקפנות ומקורותיה מעסיקה את הפסיכואנליזה מראשיתה. דחף ראשוני מולד או תגובה משנית לחסר, חסך, תיסכול או תגובה לפגיעה.

בספרה 'פסיכואנליזה של ילדים' משנת 1932 כותבת מלאני קליין "הרעיון של תינוק בגיל 6-12 חודשים שמנסה להרוס את אימו בכל האפשרויות העומדות לרשות נטיותיו הסדיסטיות, עם שיניים, ציפורניים, צואה ועם כל גופו העובר טרנספורמציה בפנטזיה לכל מיני סוגים של נשק... מציג תמונה מפחידה ומזעזעת שלא לומר בלתי סבירה של התינוק ואני יודעת מניסיוני שקשה מאד להכיר בכך שרעיון זה הוא אמת".

קליין פיתחה מתודה לאנליזה של ילדים המבוססת על התבוננות ופרוש של המשחק שלהם. היא מתייחסת למשחק של הילד כמו לאסוציאציות החופשיות והחלומות של המבוגר. הילד באמצעות המשחק מחזין קונפליקטים פנימיים ופנטזיות לא מודעות מאיימות על ידי השלכתם לתוך העולם בחוץ. פרוש התכנים הלא מודעים והבאתם למודעות תפיג את חרדותיו של הילד. קליין סברה שאם תינוק נחשף למצבים חמורים מאד, ביסוס בדיעבד של אובייקט טוב לא יכול לבטל חוויות מוקדמות אולם ההפנמה של האנליטיקאי כאובייקט טוב בתנאי שאינה מבוססת על אידיאליזציה יכולה במידה מסוימת לספק אובייקט פנימי מיטיב במקום שזה היה חסר. אן אלווארז מוסיפה לסוגית החסר את הממד של פגם או חסר באובייקט הפנימי. היא ממשיגה את האובייקט הטיפש, אובייקטים הנחווים כלא מעניינים חסרי ערך ולא ככאלה שערכם ניטל מהם ואולי גם כחסרי דעת.

הקורס שלנו יעסוק בהתבוננות בפסיכופתולוגיה אצל ילדים עם הפרעות קשות ומוקדמות, ובתרגום ההבנה לטכניקה הטיפולית. נקרא מתוך כתיבתה של אן אלווארז, אשר משכילה לשלב חשיבה תיאורטית עם פרקטיקה קלינית. אלווארז מעוגנת בתוך החשיבה הפוסט-קלייניאנית, ולכן בחרנו להרחיב את הקריאה לתיאורטיקנים הקשורים לאסכולה זו, והעוסקים בשאלות הקשורות להפרעות בתחילת החיים הנפשיים ובהתפתחות האובייקטים הראשוניים.

אלווארז מבחינה בהמשך לבטי ג'וזף בין ילדים המסוגלים לשחק בצורה תקשורתית לבין ילדים שהמשחק שלהם משמש למטרות אחרות או כאלה שאינם יכולים לשחק בכלל.

ילדים הסובלים מחסרים משמעותיים באגו, בעצמי ובאובייקט פנימי טוב. ילדים שמשחקם פתולוגי מפני שהוא כולל משואות סמליות קונקרטיות או שהוא אלים, התמכרותי או פרוורטי.

כמטפלים בילדים אנו מתמודדים עם ילדים הסובלים ממצוקות שונות, המובעות דרך ביטויים בפעולה באופנים שונים, בהתנהגות אלימה, מחיקת האחר והתענגות סדיסטית על השפלתו. אנו פוגשים התנהגות זו דרך ביטויים במשחק, וגם חווים זאת באופן ישיר ביחסי ההעברה והעברה נגדית בחדר הטיפול. מצבים אלו מאתגרים אותנו כמטפלים. כיצד נצליח לייצר בתוכנו מרחב בטוח לחשיבה על המתרחש בזמן שאנו מותקפים? נחשוב במשותף על הבנת המשמעויות שיש להתנהגויות אלו אצל ילדים וכן על אופנויות ההקשבה, הנוכחות הטיפולית ובחירת אופני ההתערבות המתאימים ביותר.

במהלך הקורס נקרא יחד מאמרים של כותבים פוסט קלייניאניים ונפגוש את אן אלווארז דרך כתיבתה וכן במפגשי הדרכה שיערכו עימה (בזום).

רשימת קריאה

אלווארז, א. (2012). פרק 1 -רמות של עבודה טיפולית ורמות של פתולוגיה: מלאכת הכיול. מתוך הספר הלב החושב. הוצאת תולעת ספרים, תל אביב 2017.

אלווארז, א. (2012). פרק 11 -משחק ודמיון – כאשר משחק פתולוגי עשוי לחייב תגובה מוגברת מצד המטפל. מתוך הספר הלב החושב. הוצאת תולעת ספרים, תל אביב 2017.

אלווארז, א. (2012). פרק 7 - זדון בלא מניע בעיות בפסיכותרפיה של מטופלים בעלי מאפיינים פסיכופתיים. מתוך הספר הלב החושב. הוצאת תולעת ספרים, תל אביב 2017.

אלווארז, א. (1992). פרק 13 - מעבר לעיקרון אי-העונג-משחק וסמליות. מתוך הספר נוכחות חיה. הוצאת תולעת ספרים, תל אביב 2005.

Joseph, B. (1998) 'Thinking about a playroom'. Journal of Child Psychotherapy, 24(3): 359-66

Joyce, A. (2011). Interpretation and Play: Some Aspects of the Process of Child Analysis. The Psychoanalytic Study of the Child 65: 152-168 .

Pick, Irma Brenman (2011) Discussion of "Interpretation and Play". Psychoanalytic Study of the Child 65: 169-174.

Alvarez, A (2017) Rage and hatred in infants: Conditions which facilitate development versus those which result in tragic delays or Alarming distortions in Psychoanalytic Psychotherapy, 2017.

Joseph.B.(1960) Some Characteristics of the Psychopathic Personality. International Journal of Psycho-Analysis 41:526-531.

Graham Music (2016) Angels and devils: sadism and violence in children,
Journal of Child Psychotherapy, 42:3, 302-317

Rustin, M. (2001). The Therapist with Her Back against the Wall. J. Child Psychotherapy, 27:273-284.

Canham, H. (2004). Spitting, Kicking and Stripping: Technical Difficulties Encountered in the Treatment of Deprived Children. *J. Child Psychotherapy*, 30(2):143-154.